

תהליך כימי המשנה לגמרי את החומר כך שאין בו לא טעם, לא ריח ולא שים הדבר המקורי - אם נעשה כך במצה, ברור מעל כל צל של ספק, שאין יוצאים בה חובת מצת מצוה, כי העקר במצה שירגיש את טעמה, והרי הסיבה, שאין מפטירין אוד הפסח אפיקומן בזמן-הזה, שישאר טעם המצה בפיו - מכאן שאם לא נשאר כל טעם של מצה אחרי התהליך הכימי, אין זו בכלל מצה. ואפילו במקרה של ספק אם יש בה טעם מצה, ג"כ לא יוצאים ידי חובה, היות ובקיום המצוה בעינן ודאי דוקא ולא ספק. (ועל סמך הכלל הזה, העלה בשו"ת הרי בשמים סי' ק'. שאם נתערבה מצה שאינה שמורה בשתי מצות שמורות, לא אמרינן חד בתרי בטל כבשיאר איסורין, דיבש ביבש בטל, דכתב הרי"ט אלגזי בהלכות בכורות, פ"ג סקל"ט, ובחור"ד סי' ק"י, דבכל קיום מצות עשה בעינן ודאי ולא ספק).

אולם, במקרה שמבצעים שינוי כימי יסודי בחמץ, כך שבטל ממנו הטעם, הריח והשם ומקורי. נראה לפענ"ד להתיר. כי כבר באופן הגייתי סביר לומר, שאחרי שיסודות החמץ נעלמו כליל אין בזה שום חשש של איסור חמץ, ומקור נאמן לדברינו הוא הרא"ש, חולין קי"ד סי' נ"א בשם הר"ם שמחה, דמי חלב, לענין בשר בחלב, לא חשיבי כחלב, דקרא קאמר "בחלב אמו" - כמו שיוצא מן האם מעורב עם האוכל, אבל לכל שאר מילי הוי בכלל חלב. וכן נפסקה ההלכה בשו"ע יו"ד סי' פ"א ס"ה, וע' בש"ך שם סקי"ב, שמביא את דברי הרא"ש הנ"ל. ובהסתמך על שיטת הרא"ש בשם הר"ם שמחה, מתיר בשו"ת ציץ אליעזר, ח"ה סי' י"ב, לשתות בסעודת בשר קוניאק הנעשה מאדים ודיעת חלב, עי"ש.

ולפי-זה יש לומר, כיון דקרא קאמר "כל מחמצת", משמע דרק אז עוברים על איסור חמץ אם המאכל מכיל בתוכו את יסודות החמץ, אבל כאשר התהליך הכימי מפסיד את הצורה הראשונה לגמרי ויש כאן פנים חדשות יצא הדבר מתורת חמץ, וממילא אין כאן איסור חמץ. ואף שהתוס' בחולין שם, ד"ה המכשל, כתבו דאיסורא מיהא איכא, יש לומר דוקא במי חלב יש איסור מדרבנן לשיטתם, אבל במקרה שלנו, שאחרי השינוי הרדיקלי אין כאן אפילו שמץ של חמץ, גם התוס' יודו, שאפילו איסור מדרבנן ליכא.

אך לכאורה יש לומר, דשאני חמץ בפסח שאיסורו הוא במשהו, א"כ אין זה דומה לנידונו של הרא"ש, וצריכים לאסור מהאי טעמא. אכן, אם התהליך הכימי מפריד ומפרק לחלוטין את יסודות החמץ, כך שלא נותר ממנו טעמו, ריחו ושמם המקורי, אין חשש כזה. ואפילו אם נרצה להתמיר ביחס לאדם בריא, אבל לחולה - אפילו שאין בו סכנה - מותר יהא לאוכלו, כיון דאיסור משהו הוא רק מדרבנן. ועי' בדרכי תשובה, יו"ד סי' פ"א אות ס"ז, בשם כנה"ג, דאפילו לדעת המחבר שחשש לשיטת הרש אוסורין בעינן מי חלב, מ"מ לרפואה, אפילו לחולה שאין בו סכנה, יודה דמותר, ע"ש.

ובשאלה מעין זו דן בשו"ת מלמד להועיל חיו"ד סי' ל"ד, בענין סמא דרפואה שנעשה מדם, והדם נחלק ע"י תהליך כימי ליסודותיו וחלק הברזל שבו נתערב במשקה, או במים, והעלה דמותר לחולה שאין בו סכנה, ע"ש.

ואף שבשו"ת אבן יקרה, מהדורה תליתאה סי' פ"ב, מסתפק אם חכמת הכימיה הגיעה לדרגה שאפשר להסתמך עליה ולברר הדבר על בוריו, נ"ל שבתקופתנו-אנו ענף המדע הזה התפתח והגיע למדרגה כזו, שבהחלט אפשר להסתמך עליה, ובמיוחד כאשר התהליך הכימי הזה נעשה או מאושר ע"י כימאי שזמר-תורה.

וזאת מהראוי לציין ולהדגיש, דדוקא כאשר התהליך הכימי הזה נעשה קודם זמן האיסור, אבל אחרי זמן האיסור, כיון שכבר חל עליו שם האיסור, לא יועיל השינוי בגוף החמץ. ומהא טעמא פסקינן בשו"ע יו"ד סי' קכ"ג סכ"ד, שאם עושים יי"ש מיינ-נסך, אעפ"י שאינו אלא זיעה מן הנסך, הרי הוא כאיסור עצמו, מפני שחל עליו שם איסור יין-נסך, אזי הכל מה שיוצא ממנו נחשב כיון נסך, וה"ה בני"ד.

בסיכום, חולה - אפילו שאין בו סכנה - מותר לאכל בפסח חמץ שעבר שינוי כימי-יסודי כך שבטל ממנו טעמו, ריחו ושמו וכל יסודותיו התפרקו והשתנו.